

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ LIETUVOS KALĖJIMŲ TARNYBĄ, LIETUVOS KALĖJIMŲ TARNYBOS PRAVIENIŠKIŲ 1-AJĮ KALĖJIMĄ

2024-01-16 Nr. 4D-2023/1-1061
Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierė 2023 m. spalio 16 d. gavo X (toliau – Pareiškėjas) skundą dėl Lietuvos kalėjimų tarnybos Pravieniškių 1-ojo kalėjimo (toliau – Pravieniškių 1-asis kalėjimas) ir Lietuvos kalėjimų tarnybos (toliau – Kalėjimų tarnyba) pareigūnų veiksmų (neveikimo), tinkamai nepateikus informacijos dėl įsidarbinimo galimybių (toliau – Skundas).

2. Skunde, be kitų aplinkybių, aprašytos šios:

„2023-09-11 prašymu kreipiausi į kalėjimo viršininką suteikti galimybę užsiimti darbine veikla TVS ūkio skyriuje (prašymas 2023-09-11 Nr. NPS-22-20115), į kurį atsakė raštu 2023-10-03 Nr. SN-22-3163, kuriuo paaiškino kreiptis raštu ir būsiu įdarbintas 20 val. per savaitę darbo krūvio valytojo pareigose, bet pateikus man prašymą, kokį buvo paaiškinta, kol esu laikomas 12 būryje rakinamoje kameroje man darbas nebus suteiktas, nes iš rakinamų kamerų (paprastoje grupėje, neatliekant nuobaudos) tokia galimybė nėra numatyta.“ (citos kalba netaisyta).

3. Pareiškėjas Seimo kontrolierės prašo ištirti Skunde nurodytas aplinkybes.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

4. Seimo kontrolierė 2023 m. lapkričio 7 d. raštu Nr. 4D-2023/1-1061/3D-2263 kreipėsi į Kalėjimų tarnybą, prašydama paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes.

2023 m. lapkričio 21 d. Seimo kontrolierė gavo Kalėjimų tarnybos 2023 m. lapkričio 20 d. raštą; rašte ir jo prieduose pateikta toliau nurodyta informacija:

4.1. „Pareiškėjas paskutinį kartą dėl užimtumo darbine veikla tvarkinio pareigose į Pravieniškių 1-ojo kalėjimo viršininką kreipėsi 2023-09-11 prašymu (reg. 2023-09-12, Nr. NPS-22-20115), į kurį atsakymas pateiktas LKT 2023-10-03 raštu Nr. SN-22-3163 [...]. Dėl užimtumo darbine veikla tvarkinio pareigose Pareiškėjas taip pat kreipėsi 2023-10-04 prašymu (reg. 2023-10-11, Nr. NPS-22-22576) [...]. Į šį prašymą atsakymas pateiktas LKT 2023-11-10 raštu Nr. SN-22-3600 [...]“.

4.2. „Pareiškėjas savo 2023-09-11 prašyme nurodo, kad pageidauja dirbti tvarkinio pareigose. Vizuodamas šį prašymą, LKT Turto valdymo skyriaus (toliau – TVS) komendantas nurodė, kad „šiuo metu ūkio aptarnavimo dalyje pagal darbų apimtį naujų darbuotojų poreikio nėra“ (citos kalba čia ir toliau netaisyta). LKT 2023-10-03 atsakyme Nr. SN-22-3163 nurodoma, kad „<...> šiuo metu Pravieniškių 1-asis kalėjimas gali pasiūlyti užsiimti/vykdyti darbinę veiklą šioje srityje: valytojo 20 darbo valandų per savaitę darbo krūvio“. Pareiškėjas 2023-10-04 prašyme

nurodo, kad prašo „<...> *priimti dirbti tvarkiniu* <...>“. Vizuodamas šį prašymą, TVS komendantas pakartotinai nurodė, kad „*šiuo metu ūkio aptarnavimo dalyje pagal darbų apimtis naujų darbuotojų poreikio nėra*“. LKT 2023-11-10 atsakyme nurodoma, kad „*Komisija Jūsų prašymui užsiimti darbine veikla netarpininkavo, kadangi šiuo metu visos Pravieniškių 1-ojo kalėjimo darbinės veiklos organizavime numatytos vietos yra užimtose*“. Atkreiptinas dėmesys, kad Pareiškėjas tiek 2023-09-11 prašyme, tiek 2023-10-04 prašyme nurodo, kad pageidauja būti įdarbintas tvarkinio pareigose, konkrečiai nurodant norimą vykdyti veiklą – pasivaikščiojimo kiemelių tvarkymą. LKT 2023-10-03 atsakyme nurodoma, kad Pravieniškių 1-ajame kalėjime atsakymo rengimo metu užimtumas darbine veikla siūlomas tik valytojo, o ne tvarkinio pareigose. Pažymime, kad tvarkinio ir valytojo pareigybės ir vykdomos pareigos skiriasi (pareigybių aprašymų kopijos pridedamos). Pareiškėjas, teikdamas pakartotinį prašymą, nurodė pageidavimą užsiimti darbine veikla tvarkinio, o ne valytojo pareigose, kaip buvo nurodoma LKT 2023-10-03 atsakyme. Atsižvelgiant į tai, vizuojant šį prašymą buvo pakartotinai nurodoma, kad naujų darbuotojų poreikio nėra, todėl užimtumas darbine veikla tvarkinio pareigose negali būti pasiūlytas. Pravieniškių 1-ojo kalėjimo darbuotojai siekia, kad visos esančios laisvos užimtumo darbine veikla vietos būtų nuolat užimtose, visa informacija apie laisvas užimtumo organizavimo darbine veikla vietas yra skelbiama Pravieniškių 1-ojo kalėjimo bendro naudojimo patalpose esančiuose informaciniuose stenduose, informaciją pagal poreikį taip pat suteikia Pravieniškių 1-ojo kalėjimo Resocializacijos skyriaus specialistai ir TVS komendantai.“

4.3. „Pareiškėjas šiuo metu laisvės atėmimo bausmę atlieka pusiau atviro tipo bausmės atlikimo vietos paprastoje grupėje.“

Papildomai prie atsakymų pridėta: Pareiškėjo 2023 m. rugsėjo 12 d. registruotas prašymas Nr. NPS-22-20115, kuriame jis prašo įdarbinti jį tvarkiniu, tvarkyti pasivaikščiojimo kiemus; Kalėjimų tarnybos 2023 m. spalio 3 d. atsakymas Nr. SN-22-3136, kuriame pateikiama informacija, kad Pravieniškių 1-asis kalėjimas gali pasiūlyti Pareiškėjui dirbti valytoju, ir prašoma pateikti prašymą dėl užimtumo darbine veikla organizavimo; Pareiškėjo 2023 m. spalio 11 d. registruotas prašymas Nr. NPS-22-22576, kuriame Pareiškėjas prašo įdarbinti jį tvarkiniu, tvarkyti pasivaikščiojimo kiemus arba bet kokį tvarkinio darbą; Kalėjimų tarnybos 2023 m. lapkričio 10 d. atsakymas Nr. SN-22-3600, kuriame nurodoma, kad Pareiškėjo 2023 m. spalio 11 d. registruotas prašymas Nr. NPS-22-22576 dėl galimybės užsiimti darbine veikla Pravieniškių 1-ajame kalėjime, ūkio aptarnavimo dalyje, buvo svarstytas Patariamiosios komisijos nuteistųjų teisinės padėties pokyčių ir kitais klausimais vykusio posėdžio metu. Komisija prašymui užsiimti darbine veikla netarpininkavo, kadangi tuo metu visos Pravieniškių 1-ojo kalėjimo darbinės veiklos organizavime numatytos vietos buvo užimtose; Valytojo pareigybės aprašo, patvirtinto Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos direktoriaus 2014 m. liepos 30 d. įsakymu Nr. V-397, kopija; Tvarkinio pareigybės aprašo, patvirtinto Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos direktoriaus 2014 m. liepos 30 d. įsakymu Nr. V-397, kopija.

Tyrimui reikšmingos teisės aktų nuostatos

5. Bausmių vykdymo kodekso (toliau – BVK):

54 straipsnis – „Nuteistųjų užimtumo tikslas – mažinti neigiamą kalinimo įtaką, suteikti galimybę nuteistiesiems įgyti žinių, įgūdžių ir kvalifikaciją, padedančių jiems lengviau integruotis į visuomenę, kai jie bus paleisti iš bausmės atlikimo vietos“.

55 straipsnis – „1. Bausmę atliekantiems nuteistiesiems šio kodekso nustatyta tvarka ir sąlygomis sudaromos galimybės užsiimti prasminga jų ir visuomenės interesus atitinkančia veikla.

2. Nuteistųjų užimtumo prasminga jų ir visuomenės interesus atitinkančia veikla formos:

1) nuteistųjų darbinė veikla bausmės atlikimo vietoje;

2) nuteistųjų darbas ne bausmės atlikimo vietoje;

3) bendrasis ugdymas, profesinis mokymas, aukštasis mokslas;

4) individuali veikla;

5) dalyvavimas įstaigų ir organizacijų kultūrinėje, švietėjiškoje, sporto ir kitoje veikloje, padedančioje nuteistiesiems resocializuotis;

6) dalyvavimas nuteistųjų kolektyvo tarybų veikloje.“

56 straipsnis – „1. Organizuodama nuteistųjų užimtumą, laisvės atėmimo vietų įstaiga privalo siekti, kad kiekvienas nuteistasis, išskyrus šio kodekso 79 straipsnio 2 dalyje nurodytą drausminę nuobaudą atliekančius nuteistuosius, ne mažiau kaip penkias valandas per parą užsiimtų šio kodekso 55 straipsnio 2 dalyje nurodytą užimtumo formų veiklomis.

2. Laisvės atėmimo vietų įstaiga, organizuodama nuteistųjų užimtumą:

1) privalo siekti, kad visiems darbine veikla galintiems užsiimti nuteistiesiems būtų pasiūlyta įsitraukti, kiek tai yra įmanoma, į jų įgytą profesiją ar specialybę, turimus darbo įgūdžius, darbo patirtį ar kvalifikaciją atitinkančią veiklą;

2) bendradarbiauja su fiziniais ar juridiniais asmenimis ir sudaro su jais sutartis dėl nuteistųjų užimtumo darbine veikla ar kurios nors kitos iš šio kodekso 55 straipsnio 2 dalyje nurodytos užimtumo formos veikla bausmės atlikimo vietoje ar už jos ribų;

3) motyvuoja nuteistuosius įsidarbinti ne bausmės atlikimo vietoje arba nuteistųjų užimtumą darbine veikla organizuojančioje įstaigoje, pradėti ar tęsti mokymąsi pagal bendrojo ugdymo, profesinio mokymo ar studijų programas;

4) ieško darbo vietų, teikia praktinę pagalbą savarankiškai darbo vietų, esančių ne bausmės atlikimo vietoje arba nuteistųjų užimtumą darbine veikla organizuojančioje įstaigoje, ieškantiems nuteistiesiems, tarpininkauja jiems įsidarbinant;

5) padeda nuteistiesiems įsigyti jų individualiai veiklai reikalingų priemonių ir realizuoti vykdant šią veiklą sukurtus gaminius;

6) organizuoja kultūrinius, švietėjiškus ir sporto renginius. [...]“

6. *Asmenų prašymų ir skundų nagrinėjimo viešojo administravimo subjektuose taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimu Nr. 875:*

42 punktas – „Į prašymą ar skundą paprastai atsakoma tokiu būdu, koku buvo pateiktas prašymas ar skundas.“

45 punktas – „Į prašymą institucija atsako atsižvelgdama į jo turinį:

45.1. į prašymą suteikti administracinę paslaugą atsakoma suteikiant prašomą vieną iš Viešojo administravimo įstatymo 19 straipsnio 1 dalyje nurodytų administracinių paslaugų (ar prašomas kelias administracines paslaugas) arba pateikiant motyvuotą atsisakymą tą padaryti;

45.2. į prašymą pakonsultuoti asmenį jam aktualiu klausimu atsakoma suteikiant konsultaciją pagal institucijai nustatytą kompetenciją arba pateikiant motyvuotą atsisakymą tą padaryti;

45.3. į prašymą priimti administracinį sprendimą atsakoma Viešojo administravimo įstatymo 13 straipsnyje nustatyta tvarka.

[...]“

Lietuvos Respublikos teismų praktika

7. *Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas* (toliau – LVAT) 2013 m. gruodžio 2 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A520-2473/2013 konstatavo, kad valstybės institucijos turi veikti „kaip *bonus pater familias*, t. y. apdairiai ir rūpestingai“.

Tyrimo išvados

8. Pareiškėjas Skunde rašo, jog su prašymais kreipėsi į Pravieniškių 1-ojo kalėjimo administraciją dėl galimybės užsiimti darbine veikla, tačiau iki kreipimosi į Seimo kontrolierę dienos (2023 m. spalio 16 d.) darbo pasiūlymų negavo. Atsakymai, gauti iš Kalėjimų tarnybos, yra prieštaringi.

9. Seimo kontrolieriai savo darbo praktikoje nuolat akcentuoja, kad darbas yra viena iš nuteistųjų, kuriems paskirtas laisvės atėmimas, pataisos priemonių. Šios pataisos priemonės

pagrindinis tikslas – paruošti asmenį integracijai į visuomenę bei išmokyti nuteistąjį gyvenimo tikslų siekti teisėtai būdais ir priemonėmis. Nuteistųjų darbas yra esminis nuteistųjų laisvės atėmimo resocializacijos elementas ir turi didelę reikšmę jų pataisos procese. Dėl šios priežasties atsakingų bausmių vykdymo institucijų pareigūnai privalo užtikrinti, kad nuteistieji būtų įtraukiami į darbą atsižvelgiant į jų darbingumą ir, kiek galima, į turimą specialybę. Kartu nuteistųjų užimtumo tikslas yra mažinti neigiamą kalinimo įtaką, suteikti galimybę nuteistiesiems įgyti žinių, įgūdžių ir kvalifikacijų, kurios padėtų jiems lengviau integruotis į visuomenę išėjus iš pataisos įstaigos.

Pagal BVK 56 straipsnio nuostatas, pataisos įstaiga, organizuodama nuteistųjų užimtumą, privalo siekti, kad visiems darbine veikla galintiems užsiimti nuteistiesiems būtų pasiūlyta įsitraukti, kiek tai įmanoma, į jų įgytą profesiją ar specialybę, turimus darbo įgūdžius, darbo patirtį ar kvalifikaciją atitinkančią veiklą; pataisos įstaiga taip pat yra įpareigota bendradarbiauti su fiziniaisiais ar juridiniais asmenimis, su jais sudaryti sutartis dėl nuteistųjų užimtumo darbine veikla ar kitų leistinų formų veikla pataisos įstaigos teritorijoje ar už jos ribų, konsultuoti nuteistuosius, siekdama padidinti jų motyvaciją savarankiškai įsidarbinti už pataisos įstaigos arba nuteistųjų užimtumą darbine veikla organizuojančios įstaigos teritorijos ribų, ieškoti darbo vietų arba teikti praktinę pagalbą savarankiškai darbo vietų, esančių už pataisos įstaigos arba nuteistųjų užimtumą darbine veikla organizuojančios įstaigos teritorijos ribų, ieškantiems nuteistiesiems, tarpininkauti jiems įsidarbinant (šios pažymos 5 punktas).

10. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad Pareiškėjas su 2023 m. rugsėjo 11 d. prašymu kreipėsi į Pravieniškių 1-ojo kalėjimo administraciją prašydamas įdarbinti jį tvarkiniu. Kalėjimų tarnyba 2023 m. spalio 3 d. atsakyme Nr. SN-22-3136 Pareiškėjui nurodė, kad Pravieniškių 1-asis kalėjimas gali pasiūlyti Pareiškėjui dirbti valytoju, ir paprašė pateikti prašymą dėl užimtumo darbine veikla organizavimo. 2023 m. spalio 11 d. buvo užregistruotas Pareiškėjo dar vienas prašymas dėl galimybės įsidarbinti tvarkiniu, kurį jis pateikė reaguodamas į pirmiau minėtą Kalėjimų tarnybos atsakymą. Atsakydama į šį Pareiškėjo prašymą Kalėjimų tarnyba 2023 m. lapkričio 10 d. atsakyme Nr. SN-22-3600 nurodė, kad Pareiškėjo 2023 m. spalio 11 d. registruotas prašymas Nr. NPS-22-22576 dėl galimybės užsiimti darbine veikla Pravieniškių 1-ajame kalėjime, ūkio aptarnavimo dalyje, buvo svarstytas Patariamiosios komisijos nuteistųjų teisinės padėties pokyčių ir kitais klausimais vykusio posėdžio metu. Komisija prašymui užsiimti darbine veikla netarpininkavo, kadangi tuo metu visos Pravieniškių 1-ojo kalėjimo darbinės veiklos organizavime numatytos vietos buvo užimtose. Pareiškėjas Skunde Seimo kontrolierei kelia klausimą, kodėl pateikęs prašymą dirbti valytoju, kaip buvo prašoma atlikti Kalėjimų tarnybos rašte, gavo atsakymą, kad laisvų darbo vietų nėra.

11. Seimo kontrolierė pažymi, kad Pravieniškių 1-ojo kalėjimo pareigūnai, vykdydami savo funkcijas, privalo elgtis rūpestingai, turi pozityvią pareigą padėti nuteistiesiems realiai spręsti jiems iškilusias problemas. Tai savo praktikoje konstatuoja ir LVAT (šios pažymos 7 punktas).

Iš Seimo kontrolierei pateiktos medžiagos matyti akivaizdus Pareiškėjo noras įsidarbinti. Prašymuose Pravieniškių 1-ojo kalėjimo administracijai jis nurodė, kad nori dirbti tvarkiniu, nors Seimo kontrolierei pateiktame Skunde nurodo, kad siekė susirasti bet kokį darbą. Seimo kontrolierės nuomone, nevienareikšmiškai gali būti suprantamas ir 2023 m. spalio 4 d. Pareiškėjo prašyme Pravieniškių 1-ojo kalėjimo administracijai išreikštas pageidavimas „priimti mane dirbti tvarkiniu tvarkant pasivaikščiojimo kiemelius [...] arba bet kokį tvarkinio darbą“. Įvertinus Kalėjimų tarnybos pateiktus valytojo ir tvarkinio pareigybių aprašus, atkreiptinas dėmesys, kad juose numatytas darbų pobūdis, priklausomai nuo nuteistojo socialinės brandos, nuteistojo gali būti įvertintas bei suprastas ir kaip tapatus darbas. Pavyzdžiui, pagal aprašus, tvarkinio pareigos yra tvarkyti būrio koridorių ir laiptinę, prausyklą ir tualetą, priskirtą teritoriją, virtuvėlę ir kt.; valytojo pareigos – valyti buitines atliekas, šiukšles iš patalpų, koridorių, laiptinių bei teritorijos ir kt. Taigi, pareigūnams ypač svarbu tinkamai išsiaiškinti tikruosius nuteistojo pageidavimus dėl darbo.

Kalėjimų tarnyba kaip priežastį, dėl kurios neįdarbino Pareiškėjo valytoju, kai tuo metu valytojo pareigybė buvo laisva, nurodė jo prašymuose konkrečiai nurodytą tvarkinio darbą, kurio pasiūlyti negalėjo dėl laisvų vietų trūkumo. Seimo kontrolierei nebuvo pateikta informacijos, kad

pareigūnai su Pareiškėju būtų bendravę, siekdami išsiaiškinti jo tikruosius ketinimus dirbti valytojo darbu, taip pat nebuvo pateikta informacijos, kad Pareiškėjas būtų atsisakęs tokį darbą dirbti.

Šiuo atveju pažymėtina, kad pataisos įstaiga, organizuodama nuteistųjų užimtumą, privalo siekti, kad visiems darbine veikla galintiems užsiimti nuteistiesiems būtų pasiūlyta įsitraukti į darbinę veiklą. Kartu kalėjimo pareigūnai, vykdydami šią funkciją, privalo elgtis rūpestingai, turi pozityvią pareigą padėti nuteistajam realiai spręsti jam iškilusius klausimus ir problemas, o pareigūnų bendravimas su nuteistaisiais, informacijos jiems teikimas turi atitikti žmoniškąjį ir socialinį bendravimo lygį.

Seimo kontrolierė daro išvadą, kad šiuo atveju pareigūnai tinkamai nepadėjo Pareiškėjui suprasti, kokia darbo vieta yra laisva, į kurią jis galėtų pretenduoti pateikdamas prašymą, neteikė konsultacijų dėl įsitraukimo į darbinę veiklą, todėl skundas dėl Pravieniškių 1-ojo kalėjimo ir Kalėjimų tarnybos pareigūnų veiksmų (neveikimo), susijusių su galimybės įsidarbinti nesuteikimu, kiek tai susiję su tinkamos ir pakankamos informacijos suteikimu, yra pagrįstas.

SEIMO KONTROLIERĖS SPRENDIMAS

12. Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierė nusprendžia X skundą dėl Pravieniškių 1-ojo kalėjimo ir Kalėjimų tarnybos pareigūnų veiksmų, susijusių su galimybės įsidarbinti nesuteikimu, kiek tai susiję su tinkamos ir pakankamos informacijos suteikimu, pripažinti **pagrįstu**.

SEIMO KONTROLIERĖS REKOMENDACIJA

13. Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 14 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierė Kalėjimų tarnybos direktoriui rekomenduoja, siekiant užtikrinti nuteistojo užimtumą, organizuoti su Pareiškėju susitikimą, kurio metu būtų išsiaiškinti konkretūs darbo poreikiai bei pateikti galimi pasiūlymai dėl įsidarbinimo.

Seimo kontrolierė

Erika Leonaitė